

**На данашњи дан 1912. године** Трећа српска армија под командом ђенерала Божидара Јанковића са батаљоном пуковника Милосављевића потукла је у Првом балканском рату турске снаге и ослободила Приштину. Ослобођење Приштине оставило је веома велики утисак код српских јединица и, свакако, имало обрнуто дејство на турске војнике, посебно Албанце, који су избегавали да иду у турске јединице.



Један учесник балканских ратова забележио је: „9. октобра (по старом календару, 22. октобра по новом) тукли смо се пред Приштином. Кад је било после подне, Турци су почели одступати. Наша застава је већ била побијена на њиховом положају. Одмах смо кренули напред и стигнемо више Приштине на једно поље. У путу смо пролазили поред кола која су била пуна пртљага и осталих кућевних ствари које су Турци оставили. Ту смо ноћили. Војска је била сва весела,.. (Лука Стевић, Ратни дневник 1912-1918, приредио Петар Опачић, „Годишњак међуопштинског историјског архива Шабац“, бр. 18, Шабац 1985, 12).

После ослобођења Приштине, српска Трећа армија требало је у духу директиве Врховне команде да одмах продужи покрет ка Куманову и Скопљу, јер је већ каснила два дана.

То се међутим није десило, јер су јединице биле исцрпљене дугим маршевима и борбама, па је командант армије, генерал Божидар Јанковић одлучио да се 23. октобра људство задржи у рејону Приштине ради одмора и попуне. Јединице су се одмарале размештене

у бивацима, осигуравајући се предстражама према фронту и боковима. На Газиместану се одмарала Дринска дивизија другог позива, сећајући се јунаштва славних косовских јунака.

По наређењу команданта армије, на месту погибије кнеза Лазара, код Муратовог турбета, одржан је помен свим Србима изгинулим у Косовском боју 1389. године. Затим је командант Треће армије генерал Божидар Јанковић уз свечану параду јединица ушао у Приштину. Сотир Аранђеловић, резервни поручник и ордонанс у штабу Моравске дивизије другог позива, у својим „Успоменама“, пише:

„... Приштина неће видети свечанији дан од овога дана. На челу штаба јаше на коњу седи генерал, у чијој су пратњи команданти Шумадијске и Моравске дивизије. На челу штаба војна музика, а за штабом ордонанси и војска. Све живо је изашло да дочека и поздрави Српску војску.“

А Јаша Томић, политичар, новинар и књижевник из Војводине, у репортажи објављеној 26. октобра 1912. године у „Новосадској илустрованој ратној хроници“, пише:

„...На улазу у Косово наилазисмо на Србе становнике, како плачу од одушевљења. Од када је Србија мобилисана, Арнаути су се бојали да их дирају. Одушевљење Српске војске не може се описати. Певају. Музика и трубе свирају. У овај мах сви смо занети највећим миљем. Српска победа на Косову јамчи потпуно наше ослобођење. Нема те силе која ће више моћи потиснути Србе са Косова“.

Данас је субота, 22. октобар.

**1797** - Француз Андре Жак Гарнерин први је употребио падобран, скочивши из балона над Паризом с висине 680 метара.

**1811** - Рођен је мађарски композитор Франц Лист, романтичарски музичар и пијанистички виртуоз који је изградио модерну клавирску технику и знатно утицао на развој европске музике 19. века. Створио је симфонијску поему и нову концепцију сонате

и концерта, компоњујући их у једном ставу. Дела: клавирске композиције "Године ходочашћа", "Љубавни снови", "Соната х-мол", симфоније "Фауст", "Данте", симфонијске песме "Прелиди", "Мазепа", "Тасо", 20 мађарских рапсодија", низ клавирских концерата, ораторијума, миса, соло песама. Написао је мноштво студија и есеја, као и биографију Фредерика Шопена.

**1844** - Рођена је француска глумица Анријета Розина Бернар, позната као Сара Бернар, која је обележила позоришну епоху као највећа трагеткиња свог доба. Уживала је изузетну популарност и савременици су је називали "божанска Сара", а њену успешну каријеру није прекинула чак ни ампутација ноге 1915. осам година пре смрти. Била је и професор Конзерваторијума у Паризу. Написала је "Мемоаре".

**1882** - Умро је мађарски писац Јанош Арањ, највећи мађарски епски песник, уз Шандора Петефија најзначајнији представник "народњачког" правца који је доминирао мађарском литературом 19. века. Преводио је Вилијама Шекспира и Аристофана и писао студије о естетици, метрици и историји уметности. Остала дела: трилогија "Толди", "Толдијева љубав", "Толдијево вече" (епски спев о мађарском народном јунаку Миклошу Толдију), баладе "Божји суд", "Агнеза", "Комешање", "Краљ Ладислав V".

**1883** - У Њујорку је извођењем опере "Фауст" француског композитора Шарла Гуноа отворено здање Метрополитен опере.

**1887** - Рођен је амерички новинар и публициста Џон Рид, чија су дела "Десет дана који су потресли свет" и "Црвена Русија", сјајне хронике Октобарске револуције. Популарност је стекао као дописник из Мексика у време устанка Панча Виље. Посетио је 1914. западноевропска бојишта, а 1915. Грчку, Румунију, Србију, Русију и Турску, припремајући књигу "Рат у источној Европи". Написао је потресне репортаже из Србије, у којој је био у априлу и мају 1915. У Русију је дошао 1917. и одушевио се револуцијом. Вративши се у САД постао је један од оснивача Комунистичке партије и члан Извршног одбора Коминтерне. После смрти од тифуса у Бакуу сахрањен је под зидинама Кремља у Москви.

**1906** - Умро је француски сликар Пол Сезан, чије је изразито револуционарно схватање уметности преобразило сликарство, али и подстакло огорчен отпор конзервативаца. Био је у младости под утицајем барока, романтизма и импресионизма, али је успео да пронађе сопствени пут након повлачења у родни Екс-ан-Прованс. Настојао је да природу

не анализира и репродукује, већ да створи синтезу облика у природи и изрази шта пред њом осећа. Насликао је више стотина слика (предели, мртве природе, портрети, композиције), укључујући ремек рела попут "Куће обешеног", "Плаве вазе", "Карташа", "Аутопортрета", "Залива пред Естаком", "Планине Сент-Виктоар", "Купачица".

**1913** - Рођен је вијетнамски цар Бао Дај, последњи монарх Вијетнама, који је "владао" земљом под француском колонијалном управом. После четири деценије у избеглиштву, умро је 1997. у војној болници у Паризу.

**1921** - Основан је Српски аероклуб. Била је то организација настала с циљем унапређења, развоја и популаризације ваздухопловства. Предводници су углавном били ветерани српског ратног ваздухопловства са Солунског фронта. Једна од кључних личности српског аероклуба био је Тадија Сондермајер, прослављени пилот и оснивач националне авиокомпаније "Аеропут". Од 1922. преименован је у Аероклуб Краљевине СХС, а доцније у Краљевски југословенски аероклуб Наша крила. Клуб је убрзо подигао и репрезентативну палату у Узун Мирковој у Београду.

**1922** - Рођен је Радован Самарџић, српски историчар, академик, универзитетски професор. Основну и средњу школу завршио је у родном Сарајеву. Дипломирао је на групи за историју Филозофског факултета у Београду 1949. где је потом прошао сва универзитетска звања на катедри за Општу историју новог века. Усавршавао се и у Паризу (1957-1958) код чувеног Фернана Бродела проучавајући прошлост Средоземља, а потом у Институту за европску историју у Мајнцу (1967-1968). Био је декан Филозофског факултета, члан САНУ, директор Балканолошког института, председник Српске књижевне задруге, главни уредник Југословенског историјског часописа. Највише се бавио прошлосту српских земаља од XVI до XX века, а посебно културном историјом Дубровника и историјом Турске. Учествовао је у изради низа синтетичких дела из прошлости Срба и српских земаља. Бавио се и неком врстом филозофије историје. Поседовао је редак литерарни дар уочљив и у његовим научним радовима. Дела: "Велики век Дубровника", "Сулејман и Рокселана", "Мехмед паша Соколовић", "Осман", "Идеје за српску историју", "Писци српске историје".

**1925** - Рођен је амерички поп уметник Роберт Раушенберг. Постао је славан 50-их година 20. века бавећи се паралелно сликањем, вајањем, штампом, фотографијом и перформансима. Прошао је пут од апстрактног експресионизма до поп-арта. Био је први амерички уметник који је освојио прву награду на Бијеналу у Венецији 1964.

**1927** - Умро је српски писац Борисав Станковић, поета људских страсти, пролазности живота и људске трагике, дубок аналитичар друштвених процеса и психолошких типова. Описивао је родно Врање и дегенерацију старих трговачких породица, патријархалну атмосферу родног града и потчињеност појединца свемоћном суду чаршије. Сјајан познавалац људске психе, нарочито је радо сликао ликове изражених чулних особина којима господаре страст и дерт. Дела: књиге приповедака "Из старог јеванђеља", "Стари дани", драме "Коштана", "Ташана", роман "Нечиста крв", мемоари "Под окупацијом".

**1943** - Рођена је француска глумица Катрин Денев, којој су грациозни изглед али и специфична суздржана глума обезбедили место међу највећим звездама кинематографије. Именована је 1994. за амбасадора добре воље УНЕСКО. Филмови: "Шербуршки кишобрани" (Златна палма у Кану), "Лепотица дана" (Златни лав у Венецији), "Бенџамин", "Мајерлинг", "Тристана", "Лиза", "Глад за крвљу", "Индокина".

**1953** - Захваљујући борби ослободилачке армије Патет Лао, Лаос је стекао независност од Француске под чијом је управом био од 1893. као саставни део Француске Индокине.

**1961** - У Новом Саду је за јавност отворена Спомен-збирка Павла Бељанског. Српски правник и дипломата Бељански био је колекционар који је сакупио најцеловитију збирку уметничких дела српског (и југословенског) сликарства прве половине 20. века. Школовао се у Београду и Паризу. Као дипломата Краљевине Југославије боравио је у Стокхолму, Варшави, Берлину, Бечу, Паризу, Риму. Испрва заинтересован за европску, највише ренесансну уметност, увиђа да су му врхунска дела недоступна, па је сакупљачку страст усмерио ка савременој уметности. Поступно, његова збирка слика, скулптура, таписерија и цртежа прераста у јединствену колекцију врхунских уметничких дела. Трагична погибија седморо чланова његове породице приликом бомбардовања 1944. довела је Бељанског до одлуке да драгоцену колекцију завешта српском народу, тиме је он постао један од његових највећих дародаваца.

**1962** - Председник САД Џон Кенеди саопштио је да су на Куби постављене совјетске лансирне рампе и наредио је војну блокаду те карипске земље. Наредних дана свет се налазио на ивици нуклеарног сукоба, али је директна комуникација Кенедија и совјетског лидера Никите Хрушчова смирила ситуацију. У замену за обећање САД да Куба неће бити нападнута Совјети су вратили бродове са ракетама. Договор је подразумевао и да ће бити уклоњени амерички ракетни системи из Турске, што није никада учињено.

**1964** - Француски писац и филозоф Жан Пол Сартр одбио је Нобелову награду за књижевност.

**1973** - Умро је шпански (каталонски) виолончелиста Пабло Казалс, диригент, композитор и музички педагог. Био је професор Конзерваторијума у Барселони и потом у Паризу, пошто је од 1938. као противник Франковог режима у Шпанији, живео ван отаџбине.

**1995** - У Харлему, црначком предграђу Њујорка, топло је поздрављен кубански вођа Фидел Кастро, дугогодишњи непријатељ администрације САД, који је дошао у Њујорк поводом 50-годишњице оснивања Уједињених нација.

**1996** - У пожару изазваном сузавцем који је бацила полиција у једном затвору у Венецуели погинуло је више од 25 затвореника.

**1999** - Бивши герилски вођа Ксанана Гусмао тријумфално се из затвора у Индонезији вратио у ослобођени Источни Тимор, негдашњу португалску колонију, после четврт века индонежанске власти. Римокатолички Источни Тимор није никада прихватио припајање доминантно муслиманској Индонезији.

**2005** - Нигеријски авион са 116 путника, међу којима и више високих званичника, срушио се убрзо након полетања из Лагоса, што није преживео нико од 117 путника и чланова посаде.

**2007** - Проглашен је нови устав Црне Горе. Прихватању овог устава противили су се представници српских странака - Српске листе, Народне странке и Демократске српске странке, уз оцену да је његов садржај "понижавајући и дискриминаторски према српском народу у Црној Гори".

**2008** - Званичници Европске уније договорили су план увођења "плаве карте", који има за циљ да привуче високо образоване појединце из земаља у развоју и представља

конкуренцију америчкој "зеленој карти". Сврха увођења "плаве карте" је повећање конкурентности Уније у односу на САД и друге западне земље.

**2009** - Умро је Богдан Кршић, мајстор дизајна и илустрације књиге, редовни професор Факултета примењених уметности и дизајна. Од 1958. самостално је излагао по Југославији али и Прагу, Брну, Њујорку, Солингену. Добитник је Златне медаље на Првом међународном бијеналу графике у Буенос Аиресу и Награде за графику на Првом међународном бијеналу ликовних уметности Азија-Европа у Анкари.

(Танјуг)